

**УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ
ВИКЛАДАЧІВ І ДОСЛІДНИКІВ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

**УКРАЇНСЬКИЙ ЩОРІЧНИК
З ЄВРОПЕЙСЬКИХ
ІНТЕГРАЦІЙНИХ СТУДІЙ**

Випуск V

УКРАЇНЬКА АСОЦІАЦІЯ ВИКЛАДАЧІВ І ДОСЛІДНИКІВ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

**УКРАЇНСЬКИЙ ЩОРІЧНИК
З ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ СТУДІЙ**

Випуск V

Київ
2020

Український Щорічник з Європейських Інтеграційних Студій. Вип. V.– Київ, APREI, 2020. – 179 с.

The Ukrainian Yearlybook of European Integration Studies. V. – Kyiv, APREI, 2020. – 179 p.

У даному Випуску Щорічника вміщені публікації українських та закордонних науковців, що були представлені 29-30 жовтня 2020 р. на міжнародній конференції «**Соціально-економічні виміри євроінтеграційних процесів**». В своїх напрацюваннях автори намагались комплексно осмислити соціально-економічні аспекти розвитку Європейського Союзу зокрема з огляду на низку нових викликів на кшталт Covid-19.

This issue of the Yearbook contains publications of Ukrainian and international scholars, which were presented on October 29-30, 2020 at the international conference "**Socio-economic dimensions of European integration processes**". In the articles the authors tried to comprehend the socio-economic aspects of the development of the European Union, in particular in view of a number of new challenges such as Covid-19.

Щорічник підготовлено та видано за кошти проекту Асоціації: 575385-EPP-1-2016-1-UA-EPPJMO-SUPPA «Більш широке висвітлення європейської інтеграції у викладанні та наукових дослідженнях», що здійснюється за підтримки Програми ім. Жана Монне Еразмус+.

The publication was initiated by the Ukrainian Association of Teachers and Researchers of European Integration and was implemented within the framework of the project 575385-EPP-1-2016- 1-UA-EPPJMO-SUPPA: “Enhanced Visibility on European Integration Teaching and Research”.

Організаційний комітет не несе відповідальності за погляди, висловлені авторами матеріалів.

За повного або часткового використання матеріалів збірника посилання на видання обов’язкове. Матеріали надруковані методом прямого відтворення тексту, наданого авторами, які несуть відповідальність за його достовірність, зміст і стилістику, за правильне цитування джерел та посилання на них.

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflect the view of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ISSN 2708-0205 (online)

© Українська Асоціація Викладачів і
Дослідників Європейської Інтеграції, 2020

25. Karmazinaitė S. Review: Agnia Grigas, The politics of energy and memory between the Baltic states and Russia / Sabina Karmazinaitė // Baltic journal of political science. 2013. December, № 2. – P. 110-113.
26. Česnakas G. Energy security challenges, concepts and the controversy of energy nationalism in Lithuanian energy politics / Giedrius Česnakas // Baltic journal of law & politics. 2013. Vol. 6, № 1, – P. 106-139.
27. Česnakas G., Jakštaitė G., Juozaitis J. Assessment of political vulnerabilities on security of energy supply in the Baltic states / Giedrius Česnakas, Gerda Jakštaitė, Justinas Juozaitis // Baltic journal of law & politics. 2016. Vol. 9, № 1, P. 153-182.
28. Janeliūnas T., Tumkevič A. Securitization of the energy sectors in Estonia, Lithuania, Poland and Ukraine: motives and extraordinary measures / Tomas Janeliūnas, Agnija Tumkevič // Lithuanian Foreign Policy Review. 2013. Vol. 30. P. 65-90.
29. Milčiuvienė S., Paškevičius J. The investment environment for renewable energy development in Lithuania: the electricity sector / Saulė Milčiuvienė, Julius Paškevičius // Baltic journal of law & politics. – 2014. – Vol. 7, № 1, – P. 29-48.
30. Balmaceda M.M. The Politics of energy Dependency Ukraine, Belarus, and Lithuania between Domestic oligarchs and russian Pressure (Studies in Comparative Political Economy and Public Policy. Vol. 40) / Margarita Mercedes Balmaceda. – Toronto-Buffalo-London: University of Toronto Press, 2013. – XIV, 445 p.
31. Gamybos sektoriaus įmonių eksporto į Baltarusiją galimybių studija / Projektas «Eksporto skatinimas tikslinėse rinkose». 105 p. // Nacionalinis plėtros institutas. Lietuvos verslo konfederacija. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.lvk.lt/uploads/File/Asistentas1GS/11Gamyba_Baltarusija.pdf. Дата звернення: 10 січня 2017 р.
32. Бетлій О. Аудит зовнішньої політики: Україна-Литва. Дискусійна записка / Олена Бетлій. – К.: Інститут світової політики, 2016. – 56 с.

Герасимчук Т.

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри політичних наук,

Рівненський державний гуманітарний університет

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

PECULIARITIES OF COMMUNICATION OF EUROPEAN INTEGRATION

Анотація. У статті аналізуються особливості реалізації Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018-2021 роки. Європейська інтеграція відкриває нові можливості й перспективи як для держави, так і перед громадянами, зумовлює формування європейської ідентичності, але водночас потребує трансформації світогляду та ціннісних орієнтацій. Комунікування європейської інтеграції це перманентний процес, який наповнюється конкретними смислами і діями з використанням усіх можливих комунікаційних інструментів. Стратегія комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018-2021 роки визначає цілі та зміст комунікації, підходи щодо організації, засоби впровадження та реалізації комунікаційного процесу. Системна робота щодо реалізації Стратегії комунікації полягає в організації та забезпеченні ефективного функціонування багаторівневої комунікаційної моделі на основі поглиблення співпраці урядових структур України з інституціями Європейського Союзу, науковим і експертним середовищем, а також взаємодії з громадянським суспільством. Якісна реалізація комунікаційної стратегії у синергії з імплементацією Угоди про асоціацію, успішним впровадженням проектів ЄС і низки урядових програм визначають глибинність, якість і динаміку змін та реформ в Україні, створюють надійні механізми політичної та економічної стабільності, демократії та безпеки. Утвердження в українському суспільстві свідомої підтримки членства України в ЄС є важливою умовою інтеграції в європейський економічний, культурний та політичний простір.

Ключові слова: Європейський Союз, Україна, європейська інтеграція, комунікація, стратегія комунікації, Угода про асоціацію.

Summary. The article analyzes the features of implementation of the Communication Strategy in the field of European integration for 2018-2021. The process of European integration opens new opportunities and prospects for both the state and the citizens. It determines the formation of European identity but at the same time, it requires a transformation of worldview and different values. Communicating European integration is a permanent process that is filled with specific meanings and actions by using all possible communication tools. The Communication Strategy in the field of

European integration for 2018- 2021 defines both the goals and content of communication, approaches to the organization, means of implementation and realization of the communication process. Systematic work on the implementation of the Communication Strategy is to organize and ensure the effective functioning of multilevel communication model, which is based on deepening cooperation of Ukrainian governmental structures with the European Union institutions, scientific and expert community, as well as interaction with civil society. Qualitative implementation of the Communication Strategy in synergy with the implementation of the Association Agreement, successful implementation of EU projects and a number of government programs determine the depth quality and dynamics of change and reforms in Ukraine by creating reliable mechanisms of political and economic stability, democracy and security. The assertion of conscious support in Ukrainian society for its membership in the EU is an important condition for integration into the European economic, cultural and political space.

Keywords: the European Union, Ukraine, European integration, communication, the Communication Strategy, the Association Agreement.

Постановка проблеми. Закріплення в Конституції України стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, набуття чинності Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом та її імплементація потребують обізнаності пересічних громадян щодо європейської інтеграції, участі громадян у реалізації задля підвищення рівня підтримки громадянами України державної політики у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції.

Хоча за даними різних соціологічних досліджень більшість громадян України підтримує євроінтеграційний курс, але для розуміння суті змін потрібна роз'яснювальна робота на всіх рівнях: від політиків і державних службовців, представників бізнесу, наукового співтовариства, журналістів та громадянського суспільства до пересічних громадян. Успіх і очікувані результати можуть бути лише тоді, коли є усвідомлення важливості євроінтеграційного курсу.

Досвід проведення інформаційних кампаній в Україні показує, що процес комунікації європейської інтеграції має бути системним і підтверджуватись реальними двосторонніми діями з боку органів влади України та інституцій ЄС. Будь-яка стагнація у відносинах чи формальність у комунікуванні європейської інтеграції приводить до розчарування громадян і знижує рівень підтримки. Європейська інтеграція відкриває нові можливості перед державою та громадянами, але водночас вимагає трансформації світогляду та ціннісних орієнтацій, зумовлює формування європейської ідентичності на основі засвоєння європейського досвіду тих держав – членів ЄС, які пройшли цей шлях в 1990-х роках. Комунікування європейської інтеграції – перманентний процес, який має бути наповнений конкретними смислами і діями з використанням усіх можливих комунікаційних інструментів.

Особливої актуальності дана проблема набуває на регіональному та місцевому рівнях, де все ще домінуючими є погляди на євроінтеграцію, як на суто зовнішній процес, який не стосується громадян та внутрішніх перетворень в державі, або найчастіше асоціюється з безвізовим режимом і трудовою міграцією.

Новим змістом наповнилася європейська інтеграція України з набуттям чинності Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, адже вона є «дорожньою картою» реформ для нашої держави. Відтак важливо, з одного боку – дати суспільству розуміння змісту та необхідності реформ, що проводяться в рамках імплементації Угоди про асоціацію, а з іншого – мінімізувати негативний вплив потужної російської «пропагандистської машини» та не допустити реваншу проросійських політичних сил в Україні, які не є прихильниками європейського вибору України. Це актуалізує дослідження проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українська школа комунікативістики представлена роботами В. Бебика [2], Г. Почепцова [15; 16], В. Різуна [23] та ін. Проблеми інформаційно-комунікативних процесів у сфері державного управління, комунікування між урядом, бізнесом та громадськістю студіюють українські вчені А. Баровська [1], Є. Драчов [6], А. Костенко [11], В. Мазур [12], Є. Романенко [24], Т. Сивак [25] та інші.

Грунтовні напрацювання щодо зазначених питань має Національний інститут стратегічних досліджень, Інститут телекомунікацій і глобального інформаційного простору, Глобальна організація союзницького лідерства та Інститут масової інформації. Вагомим доробком у даному напрямку є аналітичні доповіді експертів та аналітиків, які предметно і фахово аналізують положення Угоди та її імплементацію, і які представляють незалежні аналітичні центри України: Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, Інститут світової політики, Інститут європейської політики, ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, Київський міжнародний інститут соціології (КМІС), Центр «Нова Європа», Міжнародний центр перспективних досліджень, Національний інститут стратегічних досліджень, Платформу громадянського суспільства Україна – ЄС, Український центр європейської політики, Фонд Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва, Фонд «Відродження», Центр політико-правових реформ, Центр Разумкова тощо.

У теоретико-концептуальному ключі поглиблюють розуміння дослідницької проблеми теорії масової комунікації у працях західних вчених Д. Мак-Квейла [31], Т. Гобан-Класа [30] та інших.

Методологія дослідження стратегії комунікації ґрунтується на інституціональному і структурно-функціональному підходах з використанням компаративних методів, контент-аналізу та аналізу документів, а саме змісту Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018-2021 роки, Угоди про асоціацію, програм, планів та звітів Уряду України, аналітичних звітів експертів, результатів соціологічних досліджень та інших документів, що визначають особливості та зміст процесу комунікування європейської інтеграції.

Інституціональний підхід сприяє дослідженню ролі політичних інститутів у розробці інформаційної політики та реалізації стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції. В основі структурно-функціонального підходу лежить дослідження комунікаційного процесу крізь призму виконання урядовими структурами управлінських і комунікаційних функцій, що визначає їх важливу роль у комунікуванні європейської інтеграції.

Метою статті є дослідження особливостей комунікування європейської інтеграції та аналізу позитивного і негативного досвіду у реалізації Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підтримка ідеї європейської інтеграції України корелює з інформаційною політикою держави та комунікуванням європейської інтеграції для громадськості. Існує величезний соціальний запит на об'єктивну та всебічну інформацію про європейську інтеграцію та особливості імплементації Угоди про асоціацію, її політичні, економічні, інституційні та соціальні ефекти для держави Україна і переваги для кожного громадянина. За даними Центру стратегічного розвитку територій станом на вересень 2020 року 72 % українців вважає за необхідне отримувати більше інформації про ЄС [22].

Успішна реалізація стратегічного курсу України визначається, з одного боку, двосторонніми з ЄС відносинами та реформами, а з іншого – рівнем підтримки громадянами євроінтеграційних прагнень України. Рівень підтримки визначається повнотою і якістю комунікування європейської інтеграції та інформуванням суспільства про зміст інтеграційного процесу.

Підтримка громадянами євроінтеграційного курсу з часів Помаранчевої революції зберігається на рівні 45-59%, що підтверджується результатами соціологічних досліджень провідних соціологічних центрів України [4; 9; 26; 28]. Це дає підстави стверджувати, що поступу на даному шляху не може бути. А відхилення від євроінтеграційного курсу та відмова четвертого Президента України підписати Угоду про асоціацію на саміті у Вільнюсі в листопаді 2013 року стала детонатором подій у протистоянні тодішньої влади та громадянського суспільства. Попри не бажання тодішнього уряду поглиблювати євроінтеграційні процеси, громадянське суспільство стало на захист демократичних прав і свобод та європейського вибору.

Після Революції Гідності та зміни політичної влади в 2014 році важливою віхою на євроінтеграційному шляху було підписання, ратифікація (Законом України від 16.09.2014 р. №1678-VII) та набуття чинності Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі – Угода про асоціацію)¹ [29]. З 1 вересня 2017 року всі положення Угоди набули міжнародно-правової чинності².

¹ Повна назва Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

² 21 березня 2014 року у Брюсселі підписано політичну частину Угоди, а 27 червня 2014 року – економічну частину. Синхронно з Європейським парламентом Верховна Рада України ратифікувала Угоду 16 вересня 2014 р. [Частина](#) розділів асоціації почали діяти тимчасово ще з 1

Угода про асоціацію відкрила новий етап у співпраці України та ЄС. Відтоді євроінтеграція наповнюється практичним змістом і є пріоритетом у порядку денному Уряду України. Цілком справедливо, що найвищий рівень підтримки громадянами європейського курсу України фіксується в 2014-2019 роках, після Революції гідності та підписання Угоди про асоціацію. Перед Україною постали стратегічні завдання щодо імплементації Угоди і щодо змісту та нової якості комунікування євроінтеграційного процесу.

В Угоді про асоціацію Главою 14 «Інформаційне суспільство» (Розділу V «Економічне та галузеве співробітництво») передбачено здійснення комплексу заходів щодо розвитку інформаційного суспільства, поліпшення інформаційної безпеки та покращення комунікацій з громадськістю і бізнес-структурами, а також передбачено імплементацію національних стратегій інформаційного суспільства, розвиток всеохоплюючої нормативно-правової бази для електронних комунікацій і розширення участі України у дослідницькій діяльності ЄС [29].

Невдовзі після набуття чинності Угодою Кабінетом міністрів України була схвалена Стратегія комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018-2021 роки (далі – Стратегія), (Розпорядження Кабінету Міністрів України № 779-р. від 25 жовтня 2017 р.) [27]. У Стратегії чітко зазначено, що «інтеграція України в європейський простір з метою набуття у майбутньому членства в ЄС є цивілізаційним вибором країни, який визначено Законом України “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики”», а перспектива членства України в ЄС є «стратегічним напрямом перетворень в країні, які орієнтовані на чинну в державах – членах ЄС модель соціально-економічного розвитку» [27].

Зауважимо, що Стратегія формувалася з урахуванням попереднього негативного досвіду комунікування європейської інтеграції. Адже в різні періоди українська влада вже неодноразово робила спроби вирішення проблеми інформування / комунікування євроінтеграції, але рішення були не системні, а дії – ситуаційні. Це простежується в період дії Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу 1998 року (втратила чинність), на основі якої 14.09.2000 р. була розроблена Програма інтеграції України до Європейського Союзу (втратила чинність). Ці документи носили декларативний характер, хоча й визначали необхідність забезпечення проведення широкомасштабної інформаційної загальнонаціональної кампанії з метою сприяння інтеграції України до ЄС, забезпечення доступу до європейських правових, бібліографічних та інших інформаційних баз даних та деяких інших заходів.

З 2004 по 2011 рік в Україні функціонували дві інші державні програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України (Указ Президента України від 13 грудня 2003 р. № 1433 “Про державні програми з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України на 2004-2007 роки” (втратив чинність), Постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2008 р. № 594 “Про затвердження Державної цільової програми інформування

листопада 2014 року, з 1 січня 2016 року було запроваджено положення Угоди у частині зони вільної торгівлі у режимі тимчасового застосування.

громадськості з питань європейської інтеграції України на 2008-2011 роки”. В 2013 році було прийнято Концепцію реалізації державної політики у сфері інформування та налагодження комунікації з громадськістю з актуальних питань європейської інтеграції України на період до 2017 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 березня 2013 р. № 168-р).

Вищезазначені норми, через відсутність політичної волі, недостатнє фінансування, лише частково сприяли створенню сприятливого інформаційного середовища, необхідного для дотримання курсу на європейську інтеграцію; підвищення рівня поінформованості громадськості з питань євроінтеграції. Не надто відчутною, в порівнянні з попереднім періодом, була політична підтримка ідеї членства України в ЄС політичним істеблїшментом, позаяк у владних структурах з відомих причин не було одностайної точки зору щодо реалізації євроінтеграційного курсу України.

Як показує українська практика, інформаційно-комунікаційні кампанії мають хвилеподібний характер і можуть посилюватися або призупинятися залежно від зміни влади та політичних інтересів, що в свою чергу визначає зміст і наповнення медіаконтенту євроінтеграційними смислами і наративами; визначає масштабність організації і проведення культурних чи інших євроінтеграційних програм і заходів загальнонаціонального чи регіонального масштабів.

Згідно Стратегії комунікації Кабінетом Міністрів України щорічно затверджується План заходів з реалізації Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018-2021 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 квітня 2018 р. № 272-р) [18]; розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 січня 2019 р. № 83-р) [19]; розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 червня 2020 р. № 776-р) [20]. Затвердження Плану підтверджує пріоритетність комунікування європейської інтеграції у діях Уряду. Прикро, що План заходів на 2020 рік був затверджений лише у червні, і фактично втрачено час. У період пандемії Covid-19 карантинний період можна було б більш активно використати на користь комунікування європейської інтеграції, що сприяло б залученню широких верств населення, які перебували на карантинних обмеженнях. Інформаційний простір можна було більше наповнити євроінтеграційними наративами з метою протидію дезінформації, що спрямована на дискредитацію відносин України з ЄС та майбутнього членства України в ЄС. Слушна нагода була і залишається щодо підвищення рівня поінформованості молоді про європейські цінності та стандарти з метою формування усвідомленої підтримки курсу європейської інтеграції, використовуючи інтерактивну онлайн комунікацію з різними формами залучення.

Задля забезпечення підтримки європейського напрямку зовнішньої політики, імплементації Угоди про асоціацію та виконання міжнародних угод з ЄС потрібно:

- по-перше, мати політичну волю і прийняти нові «правила гри», що визначаються Угодою про асоціацію;

- по-друге, якісно комунікувати інтеграційний процес, щоб забезпечити підтримку реформ з боку суспільства;

- по-третє, зміст комунікаційної стратегії має сприяти не лише імплементації Угоди, а й забезпеченню свідомої підтримки євроінтеграційного курсу громадянами, яка ґрунтується на європейській ідентичності, засвоєнні європейських цінностей, демократичної політичної культури [3, с. 341].

Рівень поінформованості суспільства вимірюється і власне підтверджується результатами соціологічних досліджень, які є відправною точкою у реалізації Стратегії комунікації. Власне у Стратегії зазначено, що «формою контролю за ефективністю досягнення цілей Стратегії є проведення системних соціологічних досліджень, які мають відбуватися протягом усього часу реалізації Стратегії та виконуватися на єдиній методологічній основі» [27].

Підтримка євроінтеграційного курсу України протягом 2020 року коливається від 59,1% в лютому 2020 року до 57,6 % у вересні 2020 року за даними Центру соціальних та політичних досліджень «Социс» [26]. Дані інших соціологічних центрів (Соціологічна група «Рейтинг», КМІС) коливаються приблизно у такому ж діапазоні, але загальний тренд низхідний. Це означає, що інформаційна політика щодо євроінтеграції, що включає як комунікативні аспекти, так і комунікаційна стратегія, що перетікають у План заходів не забезпечують підтримки на тому рівні, який був протягом останніх років. Щоб зберегти існуючий рівень підтримки європейської інтеграції України повинні формуватися нові смисли, меседжі та наративи, які і в умовах пандемії та вимушених обмежень громадян у мобільності забезпечили б перехід до висхідного тренду у підтримці.

Хоча за даними різних соціологічних досліджень близько 60% громадян України підтримує європейський вектор розвитку [2], але більшість з них зазначають, що не мають достатньо інформації про Європейський Союз, загалом та переваги членства України в ЄС, зокрема (про це йшлося вище). Але громадян про це майже ніхто і не запитує, бо в кількісних дослідженнях ставиться лише одне запитання: «Якби найближчим часом відбувся референдум з приводу вступу України до ЄС, як би Ви проголосували?». Практично немає запитань які показували б наскільки обізнані громадяни, що європейський курс закріплено в Конституції України, які плюси дає євроінтеграція тощо. Переважна більшість аналітичних звітів включає результати моніторингу, не зачіпаючи якість самих опитувань. Але Центр «Нова Європа» започатковує такий формат досліджень. Кількісні соціологічні дослідження відповідно до способу формування вибірки при фактичній відсутності якісних опитувань (фокус-груп чи глибинних інтерв'ю) призвели до того, що донині в Україні майже немає системи забезпечення достовірними даними щодо процесу ухвалення рішень у сфері інформування населення не лише з проблем європейської інтеграції.

В даному ключі важливими є аналітичні проекти Центру «Нова Європа»:

- дослідження громадської думки «Нова Європа: як її бачать українці», результати якого презентовано 10 липня 2018 року. Це одне

з перших соціологічних опитувань на замовлення Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції, в якому поставлено конкретні питання щодо змісту європейської інтеграції, що хоча б частково показує розуміння проблеми громадянами України [5];

- унікальне дослідження «Євромапа України. Рейтинг європейської інтеграції областей», проведене аналітиками Центру «Нова Європа» в 2019 році у співпраці з Урядовим офісом координації європейської та євроатлантичної інтеграції. Це рейтинг областей України, складений на основі відповідності до 34 індикаторів у 8 сферах, які найбільш виразно відображають динаміку зближення окремих регіонів країни з ЄС [7].

- друге дослідження поступу України на шляху до євроінтеграції «Євромапа України – 2. Рейтинг європейської інтеграції областей», проведене у вересні 2020 року. Це рейтинг областей України, складений на основі відповідності до 50 індикаторів у 9 сферах, які найбільш виразно відображають динаміку зближення окремих регіонів України з ЄС [8].

Є підстави сподіватися, що задля реалізації Стратегії комунікації організаційні структури, які планують, координують і реалізують Стратегію будуть впроваджувати цей досвід і не лише інформувати про євроінтеграцію, а й якісно її комунікувати, отримавши зворотний зв'язок.

Такі дослідження, як кількісні, так і якісні, вкрай важливі і пояснюється це тим, що в інформаційному просторі є чимало помилкових міркувань, популістських заяв, дезінформації та міфів щодо негативних наслідків для України від переходу на європейські норми і стандарти та імплементації Угоди про асоціацію. Автор поділяє думку багатьох експертів та аналітиків, що соціологічні дослідження (якісні та кількісні) – це інструмент вимірювання ефективності комунікації. Вони дозволяють з'ясувати, рівень поінформованості цільової аудиторії про реформи, їх сприйняття, виявити обізнаність щодо ЄС. Складність і поліаспектність цієї проблеми пов'язана з відсутністю або недостатньою кількістю чітких критеріїв, за якими можна виміряти успішність процесу комунікування.

Стратегія є важливим урядовим документом, програмою взаємодії Уряду України з бізнесом, громадянським суспільством та міжнародними партнерами. Вона будується на «принципах взаємодії держави та неурядового сектору і спрямована на формування прозорих і зрозумілих правил у процесі імплементації Угоди та комунікації через формування адекватних реаліям цілей інформування. Основною метою Стратегії є утвердження в українському суспільстві свідомої підтримки членства України в ЄС, інтеграції в європейський економічний, культурний і політичний простір та здійснення процесу внутрішніх реформ і перетворень у бік демократичного і прозорого суспільства, що спирається на засадничі права та свободи людини, принципи гендерної рівності та недискримінації, підзвітності влади, ринкової економіки та відкритості» [27]. Але лише Стратегії недостатньо для того, щоб забезпечити ефективну її

реалізацію та очікуваний результат. Успіх може бути тоді, коли у суспільстві є розуміння і адекватне сприйняття реформ, а відтак і підтримка процесів євроінтеграції.

Головним завданням Стратегії є роз'яснення процесу євроінтеграції для наших співгромадян. Стратегія містить чіткі положення щодо координації зусиль, оскільки до комунікації залучається широке коло гравців у цій сфері та значна частина ресурсів донорів. Але відсутня системна робота щодо реалізації Стратегії комунікації, забезпечення ефективного функціонування багаторівневої комунікаційної моделі на основі взаємодії інституцій Європейського Союзу, урядових структур України, експертного середовища і громадянського суспільства як суб'єктів комунікування європейської інтеграції.

Для розуміння суті змін потрібна роз'яснювальна робота на всіх рівнях: у системі державного управління та особливо на рівні органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади на місцях (G2G), у взаємодії Уряду з бізнесом (G2B), у комунікації влади з громадянами (G2C). Зауважимо, що такі рівні взаємодії завжди є «під парасолькою» євроінтеграційного курсу у зовнішній політиці України. Такий підхід корелює з думкою українського вченого Є. Романенка, який виокремлює два комунікативні рівні: внутрішній, що стосується структурної взаємодії органів державної влади і їх взаємодії з громадськістю, та зовнішній, який стосується взаємодії держави та її інституційних структур у напрямі реалізації зовнішньої політики [24, с.12].

Угодою про асоціацію (розділ VII, ст. 460-470) створено ряд організаційних структур, які виконують комунікаційну функцію на різних рівнях комунікації, як в українському суспільстві, так і комунікування імплементації Угоди у міжнародному середовищі.

1. Рада асоціації – здійснює контроль і моніторинг застосування і виконання Угоди, вивчення головних питань, що виникають в рамках Угоди, та інших двосторонніх або міжнародних питань, що становлять взаємний інтерес. В рамках Ради асоціації на рівні міністрів відбувається регулярний політичний діалог та діалог з питань політики.

2. Комітет асоціації – допоміжний орган Ради асоціації, є найвищим органом асоціації на експертному рівні; складається з представників міністерств, головним чином, на рівні заступників міністрів з питань європейської інтеграції. Комітет асоціації може створювати підкомітети для вивчення прогресу, досягнутого в ході проведення регулярних діалогів, зазначених у Розділі V («Економічне і галузеве співробітництво») Угоди.

3. Парламентський комітет асоціації – форум депутатів Верховної Ради України і Європейського Парламенту для проведення засідань та обміну думками.

4. Платформа громадянського суспільства (ПГС) – орган, який складається з представників громадянського суспільства України, з однієї сторони, і членів Європейського економічного і соціального комітету – з іншої; створена з метою інформування громадянського суспільства обох Сторін про

виконання Угоди [29, ст. 18]. Угодою передбачено здійснення регулярних контактів Комітету асоціації з представниками ПГС з метою отримання їхньої думки щодо досягнення цілей цієї Угоди.

Політичний діалог між Україною та ЄС відбувається на рівні самітів за участі Президента України, Президента Європейської Ради та Президента Європейської Комісії. 6 жовтня 2020 р. в Брюсселі відбувся 22-й саміт Україна – ЄС, на якому визначили наступні кроки по імplementації Угоди.

Вагому роль у комунікуванні євроінтеграції та імplementації Угоди відіграють європейські інституції та фонди, які надають інформаційну, фінансову та організаційну підтримку. Подібних ініціатив і проектів є чимало, але пересічні громадяни з різних причин не отримують достатньо інформації.

Координацію діяльності органів виконавчої влади з розроблення та здійснення заходів, спрямованих на виконання Угоди про асоціацію здійснює Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції. На нього покладено організаційне, експертно-аналітичне та інформаційне забезпечення діяльності Кабінету Міністрів України у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції, а також комунікаційна функція – інформування громадськості. Важливо також зауважити, що Урядовий офіс активізував свою роботу після призначення Віце-прем'єр-міністром з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України О. В. Стефанішиної. Є підстави стверджувати, що її євроінтеграційний досвід (працювала на керівних посадах в Урядовому офісі, з березня 2017 р. по вересень 2019 р., який очолювала Віце-прем'єр-міністр І. Климпуш-Цинцадзе) сприятиме поглибленню співпраці з інституціями ЄС та налагодженню якісної комунікації як з бізнесом, що пов'язано з імplementацією Угоди про асоціацію, так і з громадянським суспільством задля забезпечення підтримки та практичної реалізації євроінтеграційного курсу України.

Про європейську інтеграцію в інформаційному просторі пересічні громадяни можуть знайти в основному новинну інформацію, але небагато інформації про механізми імplementації Угоди, плюси та мінуси цього процесу. Хоча це не означає, що така інформація відсутня, позаяк урядові структури, аналітичні центри України проводять моніторинг процесу, готуючи аналітичні звіти та рекомендації як для органів влади, так і для стейкхолдерів чи донорів.

Але все ж рівень обізнаності громадян залишається недостатнім, часто заважає інформаційний шум у вигляді дезінформації щодо негативних наслідків імplementації Угоди та європейської інтеграції загалом. Це призводить до виникнення комунікативних бар'єрів між владою і суспільством (комунікатором і реципієнтом). Як наслідок, з одного боку – високий відсоток громадян, які не задоволені якістю реформ, а з іншого боку – це викликає нерозуміння з боку партнерів в ЄС.

Потрібні зусилля, щоб подолати комунікативні бар'єри і донести до суспільства думку, що реформи спрямовуються на адаптацію до європейських норм і стандартів та засвоєння таких цінностей як демократія, верховенство права і права людини.

Підсумовуючи зауважимо, що проблема є і у недостатньо сформованій культурі ефективного державного управління, низькому рівні культури суспільного діалогу щодо змісту важливих реформ, європейської інтеграції та імплементації Угоди про асоціацію. Ми лише на початковому етапі її формування і розвитку, що заважає ефективній реалізації Стратегії комунікації. Хочеться сподіватися, що в Україні буде більше незалежних ЗМІ, до процесу більше залучатимуться експерти, науковці та громадянське суспільство, а євроінтеграція буде не лише предметом передвиборчих дискусій, а й змінить змістовний фокус комунікування. В даному ключі важливим є вивчення позитивного досвіду держав-членів ЄС і застосування бенчмаркінгу, як інструменту впровадження кращих комунікаційних практик тих держав Центрально-Східної Європи, які стали на шлях трансформації разом з Україною, успішно реалізували свій вибір і є повноправними членами ЄС [3, с. 343-344].

Висновки. Європейська інтеграція відповідає національним інтересам України, відкриває нові можливості й перспективи як для держави, так і для кожного громадянина, але разом з тим потребує трансформації світогляду та ціннісних орієнтацій, формування європейської ідентичності. Важливу роль у світоглядних процесах відіграє зміст комунікації влади з громадянами.

Після Революції Гідності 2014 року та підписанням, ратифікацією і набуттям чинності Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом євроінтеграція наповнюється практичним змістом, а перед Україною постали стратегічно важливі завдання щодо імплементації Угоди і щодо визначення змісту та нової якості комунікування євроінтеграційного процесу. Закріплення в Конституції України стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в ЄС та НАТО – це ще один історичний шанс до утвердження України як суверенної, правової, демократичної, економічно розвиненої європейської держави.

Успішна реалізація стратегічного курсу України визначається, з одного боку, цілісною зовнішньополітичною стратегією держави, двосторонніми взаєминами з ЄС, а з іншого – внутрішніми реформами, рівнем підтримки громадянами євроінтеграційних прагнень України. Рівень підтримки визначається повнотою і якістю комунікування європейської інтеграції та інформуванням суспільства про зміст інтеграційного процесу та можливими і реальними кроками, що спрямовується на нейтралізацію негативних інформаційно-пропагандистських впливів. Це сприятиме утвердженню в українському суспільстві свідомої підтримки членства України в ЄС, інтеграції в європейський економічний, культурний і політичний простір та здійснення процесу внутрішніх реформ і перетворень, що є основною метою Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018-2021 роки. Стратегія містить чіткі положення щодо координації зусиль, оскільки до комунікації залучається широке коло гравців у цій сфері та значна частина ресурсів донорів.

Головною умовою комунікування європейської інтеграції є підвищення рівня поінформованості та обізнаності громадян щодо змісту європейської інтеграції, можливостей та викликів, які стоять перед українським суспільством.

Комунікування європейської інтеграції визначається, з одного боку, інформаційно-комунікаційними технологіями, а з іншого –внутрішніми реформами в Україні, плюралізацією громадянського суспільства, рівнем довіри / недовіри до влади, наявністю політичної волі.

Координацію діяльності органів виконавчої влади з розроблення та впровадження заходів щодо реалізації євроінтеграційного курсу України здійснює Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції, який проводить організаційне, експертно-аналітичне та інформаційне забезпечення діяльності Кабінету Міністрів України у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції, а також виконує важливу комунікаційну функцію – інформування громадськості.

Важливим інструментом вимірювання ефективності комунікації є якісні та кількісні соціологічні дослідження, що повинні проводитися систематично на однаковій методологічній основі з чітко визначеними критеріями, за якими можна виміряти рівень поінформованості широких верств населення про європейські цінності та стандарти; посилити інформаційно-комунікаційний супровід процесу комунікування європейської інтеграції та визначити його результативність.

Гетерогенність цільових груп повинна враховуватися при розробці державної інформаційної політики у сфері європейської інтеграції та Плану заходів, у проведенні інформаційно-комунікаційних кампаній з метою кореляції євроінтеграційного контенту у ЗМІ та підтримці проектів на регіональному рівні та у громадах.

Комунікування європейської інтеграції це перманентний процес, який має бути наповнений конкретними смислами і діями з використанням усіх можливих комунікаційних інструментів. Його масштабність і глибинність робить необхідним здійснення потужної роз'яснювальної та комунікаційної роботи в Україні на всіх рівнях: від міжнародного до загальнонаціонального і регіонального. Успіх і очікувані результати можуть бути тоді, коли є усвідомлення важливості євроінтеграційного курсу, розуміння суті змін на всіх рівнях.

Список використаних джерел:

1. Баровська А. Механізми реалізації державної інформаційної політики у сфері європейської інтеграції: автореф. Дис. канд. наук з держ. Управління: 25.00.02 / А. В. Баровська. Київ. 2010. 20 с.
2. Бебик В. М. Соціально-комунікаційна праксеологія: поняття і методи. Інформація і право. 2(2). 2011. URL: <http://www.ippi.org.ua/bebik-vm-sotsialno-komunikatsiina-prakseologiya-ponyattya-i-metodi>
3. Герасимчук Т. Ф. Імплементация Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом: особливості комунікування. Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. Гол. ред. В. М. Вашкевич. К. Гілея. 2018. 135 (8). 421 с. С. 339-346.
4. Геополітичні орієнтації жителів України: вересень 2017. URL: <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=720&page=2>
5. Дорожня карта законодавчого забезпечення виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони на 2018 – 2019 роки URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/karta-prioritetnikh-zakonoproektiv-u-sferi-evropeyskoi-integratsii.pdf>
6. Драчов Є.В. Сутність та функції комунікації в системі державного управління. Науковий вісник Академії муніципального управління. 2014. (Управління; 3). С.159–167.
7. Євромапа України. Рейтинг європейської інтеграції областей. URL: <http://neweurope.org.ua/tsnye-prezentuvav-unikalne-doslidzhennya-pro-postup-ukrayiny-na-shlyahu-do-yevropejskoyi-integratsiyi/>
8. Євромапа України-2. Рейтинг європейської інтеграції областей. URL: http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2020/09/1601582384931_1601582384796_1601582384615_Euromap-ukr_web.pdf
9. Загальнонаціональне опитування «Підсумки-2017: громадська думка». URL: <https://openeurope.in.ua/http://dif.org.ua/article/pidsumki-2017-gromadska-dumka4685>
10. ЗУ «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#n11>
11. Костенко А. М. Інформаційно-комунікативні стратегії євроінтеграції в Україні. Грані, Т.21(11) 2018. С. 70-77.
12. Мазур В. Г. Комунікації як механізм взаємодії державних органів влади та громадськості на регіональному рівні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2011. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=313>.
13. Мак-Квейл Деніс. Теорія масової комунікації. Перекл. з англ. О. Вольна, Г. Сташків. Львів: Літопис, 2010. 537 с.

14. Палагнюк Ю. Державні програми з питань європейської інтеграції України: основні напрямки. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nzizvru_2014_2_35.pdf
15. Почепцов Г.Г. Інформація без зв'язку з реальністю. Незалежний культурологічний часопис. 07.09.2018. URL: http://www.ji-magazine.lviv.ua/2018/Pochepctsov_inform-bez-zvjyazku-z-realnoctyu.htm
16. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. К.: Ваклер, 2003. 652 с.
17. Презентація результатів дослідження громадської думки «Нова Європа: як її бачать українці» URL: <http://neweurope.org.ua/analytics/nova-uevropa-yak-yiyi-bachat-ukrayintsi/>
18. Про затвердження плану заходів на 2018 рік з реалізації Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018-2021 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/272-2018-%D1%80>
19. Про затвердження плану заходів на 2019 рік з реалізації Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018-2021 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/83-2019-%D1%80#n16>
20. Про затвердження плану заходів на 2020 рік з реалізації Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018-2021 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776-2020-%D1%80#Text>
21. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері інформування та налагодження комунікації з громадськістю з актуальних питань європейської інтеграції України на період до 2017 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 березня 2013 р. No 168-р. Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/168-2013-%D1%80>
22. Результати загальнонаціонального соціологічного дослідження: «Ставлення громадськості до інтеграції України до ЄС». URL: <http://aprei.com.ua/wp-content/uploads/2020/09/STAVLENNYA-GROMADSKOSTI-DO-INTEGRACZII-UKRAYINY-DO-YES.pdf>
23. Різун В. В. Теорія масової комунікації: Підручник. К.: Просвіта, 2008. 260 с.
24. Романенко Є. О. Становлення та розвиток комунікативної політики держави : дис. докт. держ. упр.: 25.00.01 теорія та історія державного управління. Романенко Є. О. Київ. 2015. 453 с.
25. Сивак Т. В. Аналіз передумов становлення системи стратегічних комунікацій в державному управлінні. Актуальні проблеми державного управління. 2016. Вип.4. С. 33-38. URL: <http://goal-int.org/analiz-peredumov-stanovlennya-sistemi-strategichnix-komunikacij-v-derzhavnomu-upravlinni/>
26. Соціально-політична ситуація в Україні вересень 2020. URL: <http://socis.kiev.ua/ua/2020-09-30/>
27. Стратегія комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018-2021 роки. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/779-2017-%D1%80>
28. Суспільно-політичні настрої жителів України: червень 2018. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=767&page=1>